

Fred Kalland

Kaivattuja oppaita metsänuudistamiseen

Vuonna 1999 kaksi tunnustettua VMI-asiantuntijaa osoitti 1990-luvun metsänuudistamisen kehityksestä, ”että metsien uudistaminen ei ole olennaisesti hidastunut” eikä ”pienien taimikoiden laatuajakaudien ja taimimäärien tarkastelu tue väitettä taimikoiden tilan huononemisesta” (Metsätieteen aikakauskirja 1/1999). Artikkelin osoitti, että VMI-metodiikka ei taksaattoreidenkaan käsissä soveltunut taimikoissa vallitsevan tilan kuvaamiseen. Metsäkeskusten tekemä ja Tapion kokoama uudistamisen laadun arvio samalta ajalta ei myöskään antanut taimikoista oikeaa kuvaa. Vasta Metlan Suonenjoen tutkimusaseman yhdessä metsäkeskusten ja metsänhoitoyhdistysten kanssa vuonna 2000 aloittamat laajat inventoinnit onnistuivat kuvaamaan nuorissa taimikoissa vallitsevan todellisuuden. Havaittiin suuret laatuvaihtelut ja huonoihin tuloksiin johtaneet yllättävän yleiset menetelmävirheet. Esimerkiksi kuusen istutuksessa vain 42 % taimikoista ylitti 1800 kasvatettavaa havupuuta hehtaarilla kolmen kasvukauden jälkeen. *Todellisen tilanteen hahmottaminen ja sen tunnustaminen antavat perustan ja suunnan havaittujen puutteiden korjaamiseksi, jos tehtävään tartutaan.* Siihen käyttöön on tarkoitettu ajan tasalla oleva kuusen istutusopas, jonka Suonenjoella työskentelevät Metlan tutkijat Jaana Luoranen ja Nuutti Kiljunen ovat laatineet. Professori Pertti Harstelan nuorekas työryhmä on kehittänyt metsänhoitotöiden laadun omavalvontamallin, joka palvelee samaa tavoitetta.

Kuusen paakkutaimien viljelyopas

Istutus on ainoa onnistumiseen johtava kuusen viljelymenetelmä. Vaikka kuusen luontainen uudistuminen on merkittävä, aikanaan niin yleistä suojuspuuhakkuiden käyttämistä kuusen luontaisessa uudistamisessa ei voida enää pitää vakavasti otettavana uudistusmenetelmä-

nä. Myös verhopuuston käyttö on siirretty marginaaliin. Maanmuokkaus, taimet, istutustiheys, taimikonhoito ja kaikkein rehevimmillä kohteilla heinätorjunta ratkaisevat kuusen uudistamisen onnistumisen. Luonnonhoitoon viime aikoina keskittyneeltä metsätaloudelta vei kuusen toimivan uudistusmenetelmän kehittäminen noin 20 vuotta. Se alkoi kuusen paakkutaimikasvatuksen opettelemisella, joka vaati taitoa, tarkkuutta, laadukasta siemenmateriaalia ja hyviä tuotantovälineitä. Maanmuokkauksessa kuuselle biologisesti ylivoimaisen mätästykseen kehittäminen alkoi meillä 1990-luvun alussa ja sai nykyisen muotonsa vuosikymmenen loppuun mennessä. Inventoinneilla hankittu tieto siitä, mitä uudistusalalla todella tapahtuu osoitti, että istutusta täydentäviä luontaisia havupuun taimia syntyy kangasmailla epätasaisesti, vuosittain vaihdellen ja yleensä oletettua vähemmän. Tämä johtaa siihen, että kuusenkin istutustiheys on palautettava lähes entisiin lukuihin 2000 tainta/ha tasolle. Uudessa istutusoppaassa tämäkin tosiasia tulee todetuksi – ei yhtään liian aikaisin. Monokulttuurien epäsuosio, pyrkimys hyvään maanhoitoon, puun hyvän teknisen laadun tavoittelu ja uudistuskustannusten välttäminen johtivat koivun suosimiseen myös havupuutaimikoiden sekapuuna ja varsinkin taimikon varhaisoidossa. Se ei ole uutta, että kuusentaimien kasvua uhkaavat luontaiset koivut ja pintakasvillisuus on poistettava. Mutta vasta 2000-luvulla tajuttiin, että perkausten aloittaminen on edullisinta totuttua aikaisemmin.

Vain parhaat taimitarhat pystyvät tänään tuottamaan kannattavasti hyviä kuusen paakkutaimia käyttäjien hyväksymään hintaan. Muita maanmuokkausmenetelmiä kalliimpina, mätästys yleistyy yksityismetsissä hitaasti. Viljyvät kasvupaikat uudistetaan usein väärällä puulajilla ja väärällä uudistusmenetelmällä. Yleisesti käytetään alhaisia kuusen istutustiheyksiä, jotka eivät perustu osaamiseen eivätkä johda tavoiteltuun met-

sikkörakenteeseen. Kemera-tukien epäonnistuneet myöntämisperusteet ovat olleet mukana vaikuttamassa perkausten laiminlyönteihin. Kuusen viljelyoppaan kuvaama toiminnan taso on siis valitettavan kaukana tämän hetken tilanteesta. Sen takia oppaan sanoma on tärkeä.

Tuore opas kokoaa hienolla tavalla nykyisen parhaan osaamisen. Erikoisesti maanmuokkausta ja taimimateriaalia käsittävät luvut ovat hyviä. Myös hyvä tuntuma Etelä-Ruotsissa tehtyyn käytännönläheiseen tutkimukseen poikkeaa positiivisena meillä totutusta. Oli ennustettavissa, että yleisesti käytössä olevat suuremmat viljelytiheyssuosituksukset herättävät vastaväitteitä. Istutusihyden perustelemiseen ei ole kuitenkaan oppaassa käytetty riittävästi tilaa. Timo Saksan taimikkoinventointien tulokset olisi pitänyt analysoida tarkemmin varsinkin luontaisen täydentävän taimiaineksen ja taimikoiden puulajisuhteiden osalta. Tuotostutkijoilta olisi pitänyt vaatia monipuolisempia selvityksiä erirakenteisten metsien tuotoksista. Kuusen tiiviillä mailla täydentävä koivu on usein hiestä ja syntyy ryhmittäin. Kuusi–koivu-sekaintaimikon kasvattaminen on konstikasta ja epäonnistuu helposti varsinkin toimenpiteiden ajoituksen osalta. Paljon koivua sisältävän, harvaan perustetun kuusikon tuotos on kaukana tiheästi perustetusta. Mallit eivät aina onnistuneesti kuvaa todellista tilannetta.

Kustannuksia ei oppaassa käsitellä eivätkä oppaan suosittamat menetelmät ole markkinoiden halvimpia. Metsänomistajien neuvojille jää tehtäväksi perustella investoinnit uuteen kasvuun. Tehtävä ei ole helppo. Tuntematta lähemmin uudistamistapahtumaa moni reagoi Metsälehdessä tapaamaan: ”Epäilen kyllä ... tuntuvat yläkanttiin ...”. Neuvontaa ei myöskään helpota, että Tapion taustavoimat kuulemma uusissa istutussuosituksissa taas kerran ovat ylittämässä aidan matalimmasta kohdasta ja unohtavat, että metsänomistajien tarpeet eivät ole staattisia. Itse asiassa harvalle suodaan mahdollisuutta päättää metsästään edes lyhennetyksi kiertoajan mittaisesti. Heinolan Nynäsin jo uudistuskypsin, runkotilavuudeltaan järjestään yli 400 m³/ha sisältävien istutuskuusikoiden uudistaminen vie vain noin 10 % metsikön hakkuuarvosta. Paikan päällä ei aikanaan ollut vaikea perustella uudistuskustannuksia korkeille esimiehille eikä sille isännälle, jonka metsien hakkuusuunnite hyvän metsänhoidon ansiosta pystyttiin kaksinkertaistamaan 40 vuodessa. Ei metsätalouden kannattavuutta metsälön mittakaavassa pidä metsikkökohtaisilla korkolaskelmilla yrittää määritellä.

Tehokkaan toimintakonseptin kehittäminen metsänhoitopalveluun

On kirjoitettu hyllykilometrejä siitä, että korkea työn laatu syntyy siellä, missä työn laatua todella mitataan. Omavalvonnalla se tapahtuu kätevimmin. Metsän uudistamisessa tämä on käytännössä tyystin laiminlyöty. Harstelan työryhmän metsänhoitoyhdistyksien käyttöön kehittämät maanmuokkauksen, istutuksen ja taimikonhoidon pelkistetyt omavalvontamallit ovat hyviä ja vähäisin kustannuksin toteutettavissa.

Metsänuudistamisen taso on epätydyttävä, mikäli arviointiperusteena on kasvatettavaksi tarkoitettujen puuntuotannon tulevaisuus. On näkynyt metsänomistajia syyllistäviä kannanottoja. Niihin ei pidä yhtyä. Liikkeelle on päästetty niin paljon erilaisia heikosti perusteltuja ”tutkimustuloksia” puun kasvatamisen kannattavuudesta ja metsäteollisuuden puunkäytön hiipumisesta, että ammattineuvojatkkaan eivät aina ole pysyneet mukana. He ovat muutenkin tiukalla. Kenttämiehillä on vähän aikaa kulkea maastossa tarkkailemassa metsiä, löytämässä oikeat hakkuu- ja hoitokohteet ja valvomassa työn etenemistä. Heille on annettava tehokkaat apuvälineet. *Metsätietojärjestelmät ja tiedonhankinta on järjestettävä niin, että neuvoja ruudusta näkee mitä metsässä on, mitä metsässä on tehty ja mitä metsässä on tehtävä metsikkökuvion ja vuoden tarkkuudella.*

Luoranen, J. & Kiljunen, N. 2006. Kuusen paakkutaimien viljelyopas. Metsäntutkimuslaitos, Suonenjoen yksikkö. 108 s. (Kirjan myynti Metlan kirjastosta – Sähköposti: kirjasto@metla.fi tai yli 10 kpl:een erät Metlan Suonenjoen yksiköstä)

Harstela, P., Helenius, P., Rantala, J., Kanninen, K. & Kiljunen, N. 2006. Tehokkaan toimintakonseptin kehittäminen metsänhoitopalveluun. Metlan työraportteja 23. 67 s. Julkaisu saatavissa verkosta osoitteesta <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2006/mwp023.htm>.

■ MH Fred Kalland. Sähköposti fred.kalland@saunalahti.fi